

Henk Hofsinks
opa trok

als hannekemaaiers NAAR HOLLAND

In de maaitijd trokken seizoenarbeiders als hannekemaaiers naar het grasrijke Holland om wat extra's te verdienen. De opa van Henk Hofsink was een van hen. "Hij kon geweldig goed zeisen." Het levert een prachtverhaal op over poepen en spekvreters.



Wanneer zijn vrouw was overleden bleef opa achter met vier heel jonge kinderen, de jongste was amper vier jaar. De vader van Henk is het zittende jongetje. Opa keek altijd streng, maar in de praktijk viel dat wel mee, al had hij een duidelijke visie op hoe de kinderen volgens hem behoorden te gaan.

Zijn opa kon het goed, grasmaaien met de zeis. Met mooie regelmatige slagen veranderde hij een perceel grasland in een biljartlaken, zo vlak. Kleinzoon Henk Hofsink zag het aan en weet nog goed dat hij als klein jochie aan opa vroeg of hij ook eens mocht.

"Opa zei: dat kun je niet. En hij had gelijk, ik kon het ook niet. De punt van de zeis ging meteen de grond in." Niet zo verwonderlijk, stelt hij achteraf vast. "De zeis van opa was speciaal voor hem op maat gemaakt. Voor mij was hij veel te groot." Bijna elke boer maaide vroeger met de zeis. "Het was nog voor de opkomst van de mechanisatie. Na de Tweede Wereldoorlog kwamen er maaibalken die door een paard getrokken werden. Maar daar heeft mijn opa niet meer mee gewerkt. Hij was toen al oud en hield het bij zijn zeis."

Opa maaide niet alleen thuis op de boerderij in het Overijsselse Mariënberg. Als het maaiseizoen in het voorjaar startte, trok hij naar Holland, zoals dat toen heette. Daarmee bedoelde hij Noord-Holland. Dat was, net als bijvoorbeeld Friesland, een provincie met veel grasland. Omdat veel plattelandsjongeren naar de stad waren getrokken, was er een tekort aan arbeidskrachten ontstaan. Zeker in drukke periodes als de hooitijd, was het voor boeren moeilijk aan voldoende werkvolk te komen. Daar maakten de seizoenmaaiers gretig gebruik van door zich als tijdelijke werkracht aan te bieden. "Opa deed dat ook. Met over de ene schouder een knapzak en over de andere zijn zeis dik ingepakt in een beschermende jutezak vertrok hij lopend naar Zwolle. Daar stapte hij op de trein naar Kampen om de boot te pakken die hem over de Zuiderzee naar Holland bracht."

AAN DIARREE DOOR LIJNOLIE

Meestal gingen ze met een paar maaiers tegelijk. "Wij noemden ze hannekemaaiers." Eigenlijk was dat de algemene aanduiding



VERHALEN van vroeger

Vergeeld, beduimd, gescheurd, weggestopt in een oude schoendoos of in een stoffig album. Oude foto's roepen de verhalen van vroeger op. Het vroeger van de melkman, het melken met de hand, de hannekemaaiers en de komst van de eerste zelfbinder, toen brood nog echt uit de oven kwam. Landleven laat de mensen die het nog hebben meegemaakt aan het woord.

Er zijn nauwelijks foto's van opa bewaard gebleven. Hier staat hij nog wel op, met de pet op zijn hoofd. De kleinkinderen erachter probeerden die tijdens het maken van de foto van zijn hoofd te trekken. Henk is de derde van links op de achterste rij, zijn vader is de man rechts, de vrouw naast de bloekjesjurk is zijn moeder.



De boerderij waar Henk opgroeide en het zeisen leerde van zijn opa. Henk woont er nog steeds.

Hij wilde namelijk die rijksdaalders helemaal niet betalen, hij wilde gewoon dat ze opschoten. Mijn opa hoorde hem tegen de boerin zeggen: dit gaat verkeerd, doe maar iets in het eten. Dat werd lijnolie. Een dag later schoot het maaien niet op. Ze waren aan de diarree door die olie, steeds moest een maaier de bosjes in en dat hield het werk van de anderen ontzettend op. Mijn opa zei: jongens, dat wordt niks zo. Ze besloten allemaal hun lange onderbroek uit te doen. In hun blote billen maaiden ze verder en lieten alles gewoon lopen. Je zag er niks van want ze hadden van die lange hemden aan. En die rijksdaalder? Die hebben ze gekregen.”

ONGETWIJFELD DEDEN HUN RUGGEN ZEER

De hannekemaaiers trokken van boer naar boer. Ze werkten steeds in een ploegje van zes, schuin achter elkaar. De maaier voorop heette de voormaaier, die bepaalde het tempo. “Ze moesten allemaal op hetzelfde moment dezelfde beweging maken, anders zou de scherpe zeis voor ongelukken kunnen zorgen. Het ritme was: maaislag naar links, rechervoet naar voren, terugslag naar rechts, linkervoet naar voren. En steeds bij het optillen van het rechterbeen ging de maaier schuin erachter daar met zijn zeis onderdoor.” Over ongelukken en gewonden heeft Henk nooit gehoord. “Een zeis gevaarlijk? Nee. Juist omdat ie er gevaarlijk uitziet, kijk je er goed mee uit.” Uren stonden de maaiers voorovergebogen in het veld. “Ongetwijfeld deden hun ruggen zeer. Maar als je stug doorgaat, maai je als het ware door de pijn heen en heb je er geen last meer van.”

Na vijf tot zeven weken zat het werk erop en trokken de hannekemaaiers weer naar huis. “Mijn vader had intussen de boerderij draaiende gehouden. Als opa na het hannekemaaien weer thuis was, hielp hij gewoon weer mee en kon mijn vader naar zijn werk buiten de boerderij.”

Henk leerde veel van zijn opa, onder meer de beginselen van het zeisen én het scherpen van het blad, ofwel het haren. “Ik hoor mijn opa dat nog doen. Hij was er goed in, waarschijnlijk omdat hij veel geduld had, want dat is wel een voorwaarde. Opa kreeg een zeis zó scherp en glad dat een naald in één beweging over het pad kon glijden.” Het pad is de snijrand van het zeisblad. Dat blad zelf is van tamelijk zacht metaal. Was het hard, dan zou het makkelijk breken. Maar het zachte metaal was weer niet te slijpen, daarom werd er een harde snijrand aan gedreven: het pad. “Dat werd na een poos maaien bot of er kwamen bramen op. Met een speciale hamer kon je die eruit slaan.” Dat gebeurde op een haarspit, een klein bolvormig aambeeld op

‘MAAISLAG
NAAR LINKS,
rechtervoet
NAAR VOREN,
TERUGSLAG
NAAR RECHTS...’

‘HIJ DRONK KOFFIE
UIT EEN
vierkante beker,
MET SUIKER EN EEN
RAUW EI ERDOOR’

een pen die de maaier voor zich in de grond kon slaan. “Zo kon opa altijd zijn zeis scherpen, ook als hij ver van huis was.” Voor dat haren gebruikte hij een speciale haarhamer. “Daarmee sloeg hij op het pad, dat er dunner maar ook harder en scherper van werd. De harde rand werd later nog gewet met een speciale wetsteen. Wetten is een vorm van slijpen. Het haren en wetten gaf een typisch hoog geluid dat je in de maaitijd overal kon horen. Ik vond het prachtig.”

ZEIS IS BETER VOOR HET GRAS

Hoewel opa hem de beginselen van het zeisen bijbracht, kwam Henk er thuis niet meer echt aan toe. Hij stortte zich op de maaimachine. Vele uren liep hij achter het paard dat de maai balk trok. “Als we stopten of omkeerden, moesten we eerst een eindje achteruit, vaart maken en dan konden we weer. Het ging sneller dan met de zeis, maar er waren heel wat hoeken waar je met de maai balk niet kon komen.”

De opkomende mechanisatie leidde ertoe dat de hannekemaaiers niet meer nodig waren, ze maakten plaats voor gemechaniseerde loonwerkers. Opa hoefde toen niet meer wekenlang van huis. In 1962 overleed hij op 79-jarige leeftijd. Het was de bedoeling dat kleinzoon Henk de boerderij met wat koeien, varkens en kippen zou overnemen, maar hij koos uiteindelijk een andere weg. Technisch bleek hij handig, zodoende kwam hij in de landbouwmechanisatie terecht. Daar maakte hij van dichtbij de opkomst mee van de grote cyclomaaiers die vele meters in één keer maaien. “Toch is de zeis beter voor het gras”, vindt hij.

“Een zeis snijdt het gras glad af, een cyclomaaiër slaat het af, je krijgt een ruw snijvlak. Het verschil? Gras dat je met de zeis maait, groeit achter je alweer verder. Met de cyclomaaiër duurt het een paar dagen voor de groei weer op gang komt.” Hoewel de zeis geen optie meer is voor de grote percelen van de huidige boeren, gebruikt Henk hem thuis nog steeds. Door de jaren heen leerde hij hem goed hanteren. Zo goed zelfs dat hij anderen les gaf. Daar is hij inmiddels mee gestopt, maar de fascinatie voor het unieke gereedschap is gebleven. “Er kan geen motor-maaier tegenop. Die geeft een hoop herrie, stinkt naar benzine en komt niet in alle hoekjes. Met de zeis is het stil en kom ik overal.”



‘MET DE ZEIS
is het stil
EN KOM
IK OVERAL’